

DARIUSZ KOZERAWSKI 

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Polskie kontyngenty wojskowe na wschodniej flance NATO a wzmocnienie systemu bezpieczeństwa w wymiarze lokalnym i regionalnym

ABSTRACT: In the elaboration problems concerning Polish Military Contingents' participation in the international NATO operations of their quantitative scale and the assignment range were introduced. Besides, the strategic threats were indicated in the aspect of the participation of Polish Armed Forces in NATO operations. First of all, the author concentrated on the approximation of the scale and the real meaning of the participation of Polish Military Contingents in NATO activities on its eastern flank in the aspect of the possibility of strengthening of the security system in this region. Additionally, the significant part of the author's opinion was based on the field research in the zones of war-activities and areas of stabilization during the NATO operation on Balkans (Bosnia and Herzegovina, Kosovo), Afghanistan and Iraq.

KEYWORDS: Polish Military Contingents, eastern NATO flank, international security system, multinational operations

Wprowadzenie

Ekspansywna polityka Federacji Rosyjskiej, której skutkiem była aneksja Krymu i wspieranie działań zbrojnych separatystycznych republik w Donbasie w 2014 r., wpłynęła na zmiany w sposobie postrzegania zagrożeń przez Sojusz Północnoatlantyczny na jego wschodniej flance. Decyzje, jakie zapadły podczas poszczególnych szczytów NATO od tego okresu, wyraźnie wskazują na utrzymującą się tendencję sukcesywnego wzmacniania potencjału militarnego Sojuszu, obejmującego między innymi zdolności do prowadzenia kolektywnej obrony oraz reagowania na pojawiające się kryzysy. Jednym ze sposobów zwiększania poziomu interoperacyjności armii sojuszniczych w rejonie wschodnich jego granic mają być operacje wielonarodowe prowadzone w systemie rotacyjnym. Do grupy aktywnych uczestników tych działań o charakterze polityczno-militarnym, żywotnie zainteresowanych realnym wzmocnieniem przez siły NATO wschodniej flanki, należy Polska, posiadająca znaczące doświadczenia z zaangażowania jej sił zbrojnych w międzynarodowe operacje stabilizacyjne i pokojowe¹. Już od połowy lat 90. XX w. Sojusz prowadził działania stabilizacyjne na Bałkanach pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych. Polskie kontyngenty wojskowe brały w nich udział, wykonując zadania operacyjne i logistyczne w Bośni i Hercegowinie, Albanii oraz Kosowie. Następnie komponenty wojskowe Sił Zbrojnych RP uczestniczyły w operacjach stabilizacyjnych w Afganistanie i Iraku prowadzonych przez NATO (ISAF², NTM-I³) lub koalicje państw („Enduring Freedom” – Afganistan; „Iraqi Freedom” – Irak) pod przywództwem Stanów Zjednoczonych⁴.

W niniejszym opracowaniu operacje pokojowe będą rozumiane jako zespół działań podejmowanych przez podmioty stosunków międzynarodowych w celu zapobiegania, przerywania, łagodzenia, ograniczania lub wygaszania konfliktów zbrojnych o charakterze międzypaństwowym (międzynarodowym) lub wewnętrznym poprzez interwencję sił pokojowych posiadających mandat organizacji międzynarodowej na przywrócenie i utrzymanie pokoju w rejonie sytuacji kryzysowej⁵. Włączanie się w proces utrzy-

¹ Szerzej zob. *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, red. D. S. Kozerański, Warszawa 2016.

² ISAF – International Security Assistance Force.

³ NTM-I – NATO Training Mission-Iraq.

⁴ Zob. więcej: D. S. Kozerański, *Irregular Warfare as a Primary Threat to Multinational Stabilization Forces in Afghanistan (2002–2011)*, [w:] *Regular and Irregular Warfare: Experiences of History and Contemporary Armed Conflicts*, Belgrade 2012, s. 167–178; idem, *Międzynarodowe działania stabilizacyjne w świetle doświadczeń X zmiany PKW Irak w 2008 roku*, Warszawa 2010.

⁵ Operacja pokojowa – zespół działań podejmowanych przez podmioty stosunków międzynarodowych w celu zapobiegania, przerywania, łagodzenia, ograniczania lub wygaszania konfliktów zbrojnych o charakterze międzypaństwowym (międzynarodowym) lub wewnętrznym poprzez

mania bezpieczeństwa międzynarodowego miało również wiązać się z udzielaniem poszkodowanym szeroko rozumianego wsparcia, ze szczególnym uwzględnieniem ludności cywilnej, poprzez zapewnienie jej szeroko rozumianej pomocy humanitarnej. Kolejnym istotnym terminem jest pojęcie operacje/działania stabilizacyjne, rozumiane jako działania z użyciem komponentów sił zbrojnych, policyjnych lub innych formacji mundurowych, podejmowane przez organizacje międzynarodowe lub koalicje państw (nie zawsze z poparciem/mandatem społeczności międzynarodowej) w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju oraz obalenia władz nierespektujących zasad przestrzegania praw człowieka w rejonie operacji (konfliktu)⁶. Inne pojęcie wykorzystywane w niniejszej publikacji to operacje/działania koalicyjne, rozumiane jako działania z użyciem komponentów sił zbrojnych, policyjnych lub innych formacji mundurowych, podejmowane przez grupę (koalicję) państw w celu wspólnego prowadzenia wojny, operacji militarnej przeciwko innemu państwu (grupie państw), prowadzące do realizacji przez zaangażowane podmioty zakładanych celów politycznych, gospodarczych i społecznych.

Kontyngenty Wojska Polskiego w operacjach międzynarodowych NATO

Polska to jedno z bardziej doświadczonych państw uczestniczących w międzynarodowych misjach obserwacyjnych, operacjach pokojowych oraz stabilizacyjnych. Już w połowie ubiegłego stulecia żołnierze Wojska Polskiego w ramach działań pokojowych i stabilizacyjnych wykonywali różnorodne zadania, a mianowicie: zadania obserwacyjne (1953–1973); logistyczne i obserwacyjne (1973–1992); operacyjne, logistyczne i obserwacyjne (1992–2003); bojowe, operacyjne, szkoleniowo-doradcze, logistyczne i obserwacyjne (2003–2019). Z kolei w XXI w., w latach 2003–2019, polscy żołnierze – poza zadaniami logistycznymi, obserwacyjnymi i operacyjnymi – wykonywali również zadania bojowe i szkoleniowo-doradcze. Należy podkreślić, iż realizacja tych ostatnich związana była przede wszystkim z udziałem polskich kontyngentów wojskowych w operacjach stabilizacyjnych na terytorium Afganistanu oraz Iraku pro-

interwencję sił pokojowych posiadających mandat organizacji międzynarodowej na przywrócenie i utrzymanie pokoju w rejonie sytuacji kryzysowej. D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973–1999. Konflikty – interwencje – bezpieczeństwo*, Toruń 2012, s. 42.

⁶ *Działania stabilizacyjne – aspekty strategiczne. Konflikty, interwencje, bezpieczeństwo*, red. D. S. Kozerański, Warszawa 2011, s. 7.

wadzonych przez Sojusz Północnoatlantycki (Irak – NTMI-I⁷, Afganistan – ISAF) lub koalicję państw pod przywództwem Stanów Zjednoczonych (Afganistan – „Enduring Freedom”, Irak – „Iraqi Freedom”).

Warto zaznaczyć, iż zapoczątkowane w Polsce w 1989 r. przemiany ustrojowo-gospodarcze wiązały się także z aktywnymi działaniami mającymi na celu integrację z zachodnimi strukturami bezpieczeństwa. W pełni suwerenna polityka zagraniczna Rzeczypospolitej Polskiej przekładała się między innymi na:

- zaangażowanie polskich kontyngentów wojskowych w międzynarodowe operacje pokojowe prowadzone pod przywództwem Stanów Zjednoczonych⁸;
- aktywne uczestnictwo w programie „Partnerstwo dla pokoju” od 1994 r.⁹;
- zaangażowanie w międzynarodowe operacje wsparcia pokoju na Bałkanach, prowadzone pod dowództwem NATO i auspicjami ONZ (1995-1999).

Te i wiele innych aktywności podejmowanych przez polskie władze, stanowiących potwierdzenie ich dążeń do integracji z transatlantyckim systemem bezpieczeństwa zbiorowego, zostały sfinalizowane przystąpieniem Rzeczypospolitej Polskiej do struktur Sojuszu Północnoatlantyckiego (12 marca 1999 r.).

W okresie poprzedzającym polską akcesję do NATO kontyngenty WP wykonywały głównie zadania operacyjne i logistyczne na Bałkanach w ramach misji: IFOR¹⁰ i SFOR¹¹ w Bośni i Hercegowinie, KFOR¹² w Kosowie oraz logistyczne w ramach AFOR¹³ w Albanii. Skala zaangażowania oraz jego zakres zadaniowy zostały przybliżone w zestawieniu poniżej.

Tabela 1. Polskie kontyngenty wojskowe w operacjach NATO przed akcesją

Lp.	Nazwa operacji	Rejon operacji	Okres trwania operacji	Liczba uczestników	Zadania
1.	IFOR	Bośnia i Hercegowina	1995-1996	około 650	operacyjne
2.	SFOR	Bośnia i Hercegowina	1996-2004	430-490	operacyjne

⁷ NTMI-I – NATO Training Mission-Iraq.

⁸ Na przykład operacje wymuszania pokoju w 1991 r. w Zatoce Perskiej oraz na Haiti w latach 1991-1994.

⁹ Należy podkreślić, iż pierwsze ćwiczenia w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju” zostały przeprowadzone w Polsce na poligonie w Biedrusku w 1994 r.

¹⁰ IFOR – Implementation Forces.

¹¹ SFOR – Stabilization Forces.

¹² KFOR – Kosovo Forces.

¹³ AFOR – Albanian Forces.

Lp.	Nazwa operacji	Rejon operacji	Okres trwania operacji	Liczba uczestników	Zadania
3.	AFOR	Albania	1999	około 140	operacyjne
4.	KFOR	Kosowo	od 1999	około 220	operacyjne

Źródło – opracowanie własne na podstawie: D. S. Kozerański, *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych...*, s. 228, 239; [on-line:] www.nato.int; www.mon.gov.pl; www.do.wp.mil.pl – 20 XII 2019.

Po przystąpieniu do Sojuszu Północnoatlantyckiego Polska wysłała kontyngent wojskowy do udziału w operacji wsparcia pokoju w Kosowie w marcu 1999 r. Należy podkreślić, iż wcześniej przeprowadzono operację powietrzną przez lotnictwo NATO przeciwko Federalnej Republice Jugosławii, co stanowiło przykład wykorzystania siły militarnej poza przepisami prawa międzynarodowego¹⁴. Brak rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ na ten atak oraz różnice zdań w samym Sojuszu negatywnie wpłynęły na jego wizerunek jako bezstronnego „globalnego strażnika” bezpieczeństwa międzynarodowego. Warto dodać, że tzw. kazus Kosowa był później wykorzystywany przez Federację Rosyjską w uzasadnieniu jej agresji zbrojnej na Gruzję (2008) oraz na Ukrainę (2014).

W XXI w. nastąpił kolejny ważny etap w procesie zaangażowania Polski w operacje międzynarodowe prowadzone przez Sojusz Północnoatlantycki. Kontyngenty Wojska Polskiego wykonywały różne rodzaje zadań, których skala zaangażowania i rodzaj zostały przybliżone w tabeli zamieszczonej poniżej.

Tabela 2. Polskie kontyngenty wojskowe w operacjach NATO w XXI w.

Lp.	Nazwa operacji	Rejon operacji	Okres trwania operacji	Liczba uczestników	Zadania
1.	PKW Macedonia w ramach „Amber Fox”, „Allied Harmony”	Macedonia	2001-2003	około 25	operacyjne
2.	PKW „Orlik” w ramach „Baltic Air Policing”	Litwa, Łotwa, Estonia	od 2006 – udział rotacyjny	około 140	operacyjne – kontrola przestrzeni powietrznej
3.	NTMI-I	Irak	2005-2009	18	szkoleniowe
4.	ISAF	Afganistan	2007-2014	1200-2600	operacyjne, doradczo-szkoleniowe

¹⁴ *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, red. R. Zięba, Warszawa 2018, s. 178-179.

Lp.	Nazwa operacji	Rejon operacji	Okres trwania operacji	Liczba uczestników	Zadania
5.	NTM-A1	Afganistan	2009-2014	około 70	szkoleniowe
6.	„Resolute Support Mission”	Afganistan	od 2015	200-320	doradczo-szkoleniowe
7.	NTCB-I	Irak	od 2016	około 10	logistyczne, szkoleniowe
8.	PKW Łotwa	Łotwa	od 2017	około 170	wsparcie wschodniej flanki NATO – ćwiczenia sojusznicze, szkoleniowe
9.	PKW Rumunia	Rumunia, Bułgaria	od 2017	około 230	wsparcie wschodniej flanki NATO – ćwiczenia sojusznicze, szkoleniowe
10.	PKW „Pułaski” – w ramach SNMCMG1 – Stały Zespół Sił Morskich NATO Grupa 1	Ocean Atlantycki, Morze Norweskie, Morze Północne, Bałtyk i Morze Śródziemne	2006, 2008 – udział rotacyjny 1.02-30.06.2019	około 200	operacyjne

Źródło – opracowanie własne na podstawie: [on-line:] www.nato.int; www.mon.gov.pl; www.do.wp.mil.pl – 20 XII 2019.

Należy nadmienić, iż w 2017 r. polscy żołnierze dowodzili Stałym Zespołem Obrony Przeciwminowej NATO Grupa 2¹⁵. Także w 2017 r. na prośbę Sojuszu Polska podjęła się roli państwa wiodącego, które koordynuje misję szkolenia i budowania zdolności w Iraku NTCB-I. Jej głównym zadaniem jest szkolenie specjalistów, którzy w przyszłości będą naprawiać i utrzymywać poradziecki sprzęt wojskowy (głównie pancerny), którego duże zapasy znajdują się nad Eufratem i Tygrysem. Należy dodać, że w operacji tej w 2019 r. uczestniczyły również inne państwa z regionu – w tym Słowacja i Bułgaria. Wartym odnotowania jest także udział polskich żołnierzy w wykonywaniu zadań przez Korpus Północ-Wschód (którego sztab stacjonuje na terytorium Polski w Szczecinie), polegających na obsadzeniu dowództwa operacji ISAF w Afganistanie.

¹⁵ SNMCMG2 – Standing NATO Mine Countermeasures Group 2.

W 2019 r. Polska była zaangażowana¹⁶ w kilku operacjach Sojuszu Północnoatlantyckiego na wschodniej flance NATO, takich jak: „Orlik 8” w ramach „Baltic Air Policing” – z udziałem rotacyjnym w państwach bałtyckich, operacjach szkoleniowych na Łotwie i w Rumunii oraz SNMCMG1 (Stały Zespół Sił Morskich Grupa 1) na Oceanie Atlantyckim, Morzu Norweskim, Morzu Północnym, Bałtyku i Morzu Śródziemnym. Skala zaangażowania oraz jego zakres zadaniowy zostały przybliżone w zestawieniu poniżej.

Tabela 3. Zaangażowanie polskich kontyngentów wojskowych w operacje międzynarodowe Sojuszu Północnoatlantyckiego na wschodniej i południowo-wschodniej flance NATO

Lp.	Nazwa operacji	Rejon operacji	Okres trwania operacji	Liczba uczestników	Zadania
1.	„Baltic Air Policing” – PKW „Orlik 8”	Estonia, Litwa, Łotwa	Od 2006; w 2019 – 8. zmiana (udział rotacyjny)	około 140	kontrola przestrzeni powietrznej państw bałtyckich
2.	PKW Rumunia	Rumunia, Bułgaria	od 2017	około 230	wsparcie wschodniej flanki NATO – ćwiczenia sojusznicze, szkolenie
3.	PKW Łotwa	Łotwa	od 2017	około 170	wsparcie wschodniej flanki NATO – ćwiczenia sojusznicze, szkolenie
4.	SNMCMG1 – Stały Zespół Sił Morskich Grupa 1 – PKW „Pułaski”2	Ocean Atlantycki, Morze Norweskie, Morze Północne, Bałtyk, Morze Śródziemne	1.02-30.06.2019	około 200	przeciwdziałanie terroryzmowi na morzu oraz wspieranie budowania zdolności w zakresie bezpieczeństwa morskiego

Źródło – opracowanie własne na podstawie: [on-line:] www.nato.int; www.mon.gov.pl; www.do.wp.mil.pl – 20 XII 2019.

¹⁶ W 2019 r. kontyngenty WP uczestniczyły w trzech operacjach Unii Europejskiej (EUFOR w Bośni i Hercegowinie, EUNAVFOR MED Sophia na Morzu Śródziemnym oraz EUTM RCA w Republice Środkowoafrykańskiej), a także w operacjach koalicyjnych prowadzonych pod przywództwem Stanów Zjednoczonych (na terytorium Kuwejtu i Iraku) oraz PKW wykonywały zadania w ramach Globalnej Koalicji przeciwko tzw. Państwu Islamskiemu na terytorium Iraku.

W ramach działań wsparcia wschodniej flanki NATO polskie kontyngenty wojskowe wykonują zadania: na Łotwie (z głównym elementem kontyngentu w sile około 170 żołnierzy, który stanowi kompania czołgów PT-91 „Twardy”, wchodząca w skład wielonarodowego batalionu NATO); w państwach bałtyckich (Litwa, Łotwa, Estonia) podczas operacji „Orlik 8” – z udziałem rotacyjnym sił powietrznych oraz w Rumunii (kontyngent w sile około 230 żołnierzy biorących udział w ćwiczeniach wielonarodowych i bieżącym szkoleniu).

Należy jednocześnie podkreślić, iż ciągłym zmianom podlega charakter zaangażowania polskich kontyngentów wojskowych w wielonarodowe operacje Sojuszu, czego przykładami są działania na Łotwie i w Rumunii, gdzie Polacy nie wykonują typowych zadań stabilizacyjnych lub szkoleniowo-doradczych (jak np. w Afganistanie lub Kosowie), lecz są gotowi do podjęcia działań bojowych w razie kryzysu i wojny, a na co dzień uczestniczą w międzynarodowych ćwiczeniach i intensywnych szkoleniach. W 2019 r. w wielonarodowych operacjach poza granicami państwa wzięło udział około 2,6 tysięcy polskich żołnierzy i pracowników cywilnych, a wydatki przeznaczone na ten cel wyniosły około 260 mln zł.

Zagrożenia bezpieczeństwa wynikające z międzynarodowego zaangażowania polskich kontyngentów wojskowych w operacjach NATO

Udział kontyngentów WP w operacjach międzynarodowych Sojuszu Północno-atlantycznego może wiązać się z licznymi strategicznymi zagrożeniami bezpieczeństwa¹⁷ o charakterze politycznym, kulturowo-społecznym, gospodarczym i militarnym. Do grupy zagrożeń politycznych związanych z zagranicznym zaangażowaniem polskich kontyngentów wojskowych należy między innymi zaliczyć: różnice w postrzeganiu priorytetów polityki bezpieczeństwa wśród państw członkowskich NATO w wymiarze narodowym i międzynarodowym, wynikające z różnych partykularnych interesów poszczególnych graczy strategicznych (np. na Bałkanach, Bliskim Wschodzie i Azji Centralnej); rozbieżności między ambicjami/interesami państw wiodących Sojuszu z realnymi możliwościami/zdolnościami (politycznymi, ekonomicznymi, militarnymi)

¹⁷ Zagrożenia strategiczne – pośrednie lub bezpośrednie destrukcyjne oddziaływania na podmiot bezpieczeństwa, najbardziej klasyczny czynnik środowiska bezpieczeństwa, *Biała księga bezpieczeństwa narodowego RP*, Warszawa 2013, s. 248.

pozostałych państw członkowskich¹⁸ oraz problemy w formułowaniu priorytetów polityki bezpieczeństwa tzw. państw granicznych Sojuszu, wynikające z nadmiernego zaangażowania w operacje międzynarodowe (w tym misje NATO). Przykładem takich dylematów była dyskusja nad wyborem strategicznych kierunków rozwijania zdolności Sił Zbrojnych RP. W pierwszej dekadzie XXI w. koncentrowano się na priorytetowym traktowaniu zdolności ekspedycyjnych, związanych z udziałem kilkuset tysięcy kontyngentów WP w operacjach w Afganistanie i Iraku, a od połowy drugiej dekady władze RP preferują rozwijanie zdolności defensywnych, mających zwiększyć skuteczność obrony kolektywnej Sojuszu¹⁹. Innymi zagrożeniami o charakterze politycznym są: angażowanie państwa członkowskiego w operacje z użyciem komponentów wojskowych (w krótko- i średnioterminowej perspektywie strategicznej) bez określenia ich realistycznego finalnego skutku w wymiarze nie tylko militarnym, ale przede wszystkim politycznym, społecznym i ekonomicznym (np. ISAF); skrajne postawy elit politycznych poszczególnych państw członkowskich dotyczące kierunków polityki bezpieczeństwa – nadmierna pasywność lub aktywność (wymiar polityczny, ekonomiczny, militarny) w procesie zaangażowania w wielonarodowe operacje NATO. W sytuacji Polski swoiste zagrożenie może stanowić jednostronna i nierzadko bezrefleksyjna polityka władz dotycząca relacji polsko-amerykańskich, przekładająca się na zaangażowanie polskich kontyngentów wojskowych oraz jego skalę na korzyść USA – niejednokrotnie kosztem relacji z innymi państwami sojuszniczymi.

Z kolei mianem zagrożeń o charakterze społeczno-kulturowym można między innymi określić reaktywację zadawnionych lub eskalację istniejących konfliktów zbrojnych na tle religijnym i narodowo-etnicznym²⁰; zbyt prostą i szybką procedurę decyzyjną dotyczącą angażowania sił zbrojnych poszczególnych państw sojuszniczych w operacje wielonarodowe o charakterze typowo bojowym – warunkującą w późniejszym okresie znaczący spadek poparcia społecznego dla prowadzonych działań w rejonie konfliktu

¹⁸ Przykładami wymienionego wyżej zjawiska mogą być aktywności o charakterze gospodarczo-społecznym Stanów Zjednoczonych, Niemiec, Francji, Turcji na terytorium Afganistanu podczas operacji ISAF czy w Kosowie podczas operacji KFOR – związane z realizacją własnych interesów narodowych.

¹⁹ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP z 2014 r. opracowana została na podstawie Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego przeprowadzonego w latach 2010-2012 i obowiązywała jeszcze w 2019 r.

²⁰ Przykładem obrazującym wyżej wymienione zagrożenie może być eskalacja konfliktu zbrojnego na terytorium Afganistanu po likwidacji operacji ISAF i wycofaniu większości sił operacyjnych. Funkcjonująca tam od 2015 r. operacja szkoleniowo-doradcza „Resolute Support Mission” ma wymiar wizerunkowo-polityczny, nie odgrywając większej roli w procesie kształtowania sytuacji bezpieczeństwa w rejonie.

oraz straty wśród ludności lokalnej, wynikające z tzw. błędów militarnych w rejonie konfliktu, obciążające między innymi siły koalicyjne oraz NATO.

Do zagrożeń typowo militarnych związanych z udziałem kontyngentów WP w operacjach NATO należy przede wszystkim zaliczyć: różnice w poziomie realnych zdolności militarnych poszczególnych państw członkowskich Sojuszu, związane z praktycznym obniżaniem stopnia interoperacyjności – wynikające z faktu braku bezpośredniego zaangażowania kontyngentów narodowych części państw sojusznicznych we wspólne operacje wielonarodowe oraz znaczących rozbieżności w poziomie finansowania narodowych zdolności wojskowych poszczególnych państw członkowskich Sojuszu. Zaledwie 8 z 29 państw członkowskich NATO przeznacza 2% PKB i więcej na cele obronne, co powoduje negatywne skutki w procesie budowania wspólnych i realnych zdolności w ramach obrony kolektywnej Sojuszu oraz reagowania na pojawiające się sytuacje kryzysowe w międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa.

Wzmocnienie systemu bezpieczeństwa – wymiar regionalny i lokalny

Już od szczytu NATO w Newport w 2014 r. można zaobserwować stopniowe zwiększanie zdolności Sojuszu – tam właśnie podjęto decyzje o utworzeniu tzw. szpicy NATO. Następnie podczas szczytów w Warszawie (2016) oraz w Brukseli (2018) kontynuowano ten proces, czego przykład może stanowić „Inicjatywa gotowości NATO 4 x 30”. Założono, że w wyniku jej realizacji do 2020 r. państwa Sojuszu mają posiadać zdolność użycia w ciągu 30 dni: 30 dużych okrętów bojowych, 30 ciężkich lub średnich batalionów wojsk lądowych oraz 30 bojowych eskadr lotniczych – wraz z jednostkami wsparcia. Realizacja owej inicjatywy ma istotnie zwiększyć zdolności szybkiego reagowania NATO (w odniesieniu do wojsk lądowych zapewniłaby siły o wyższej gotowości w liczbie około 7-10 brygad – 3-5 tysięcy żołnierzy każda z nich). Innymi rodzajami działań mających na celu wzmocnienie zbiorowego systemu bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym mają być między innymi:

- zwiększenie obecności i rozwijanie współpracy państw Sojuszu na jego wschodniej flance;
- demonstracja determinacji i jedności NATO dotyczącej nienaruszalności jego granic;
- podnoszenie poziomu interoperacyjności (procedury, szkolenie, zgrywanie, ćwiczenia, realizacja zadań);

- odstraszenie potencjalnych przeciwników;
- rozwijanie współpracy polityczno-militarnej NATO-UE.

W odniesieniu do procesu wzmacniania zdolności obronnych Sojuszu na jego wschodniej flance należy stwierdzić, iż to ekspansywna polityka Federacji Rosyjskiej (potwierdzona aneksją Krymu, wspieraniem ugrupowań destabilizujących wschodnią Ukrainę czy militarnym zaangażowaniem w Syrii) stanowiła decydujący czynnik zmieniający wcześniejszą, dość pasywną politykę NATO względem Moskwy.

Należy jednak podkreślić, iż przed państwami Sojuszu Północnoatlantyckiego, dążącymi do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa na jego wschodniej granicy, stoi szereg wyzwań o charakterze polityczno-militarnym, do których można zaliczyć:

- brak realnych zdolności do kolektywnej obrony poprzez niedostatki w obszarach zintegrowanych systemów dalekiego rozpoznania, antyrakietowych, obrony przeciwlotniczej, systemach anty-BSL²¹;
- niski poziom zdolności potencjału bojowego części państw sojusznicznych (Estonia, Litwa, Łotwa, Słowacja, Węgry, Bułgaria²²);
- niejednoznaczną politykę państw NATO z flanki wschodniej względem Federacji Rosyjskiej (Węgry, Bułgaria, Czechy);
- niski szczebel operacji/działań na wschodniej flance sojuszu (jedynie taktyczny);
- brak regularnych ćwiczeń dowódczo-sztabowych szczebla polityczno-strategicznego, strategiczno-operacyjnego z udziałem przedstawicieli instytucji państwowych i samorządowych, wojsk, rezerw osobowych w regionie;
- niewystarczającą infrastrukturę państw wschodniej flanki do przyjęcia wsparcia sojusznicznego w sytuacji realnego kryzysu czy nawet wojny.

Wzmocnienie systemu bezpieczeństwa zbiorowego na wschodniej flance Sojuszu Północnoatlantyckiego w wymiarze lokalnym niesie ze sobą szereg pozytywów, takich między innymi jak:

- zwiększenie obecności (rotacyjnej) wojsk NATO na terytorium RP (głównie sił USA 4-6 tysięcy żołnierzy);
- demonstracja wsparcia RP dla koncepcji zwiększania zdolności NATO na wschodniej jego flance;

²¹ BSL: bezpilotowy środek latający.

²² Mimo stopniowej poprawy wskaźników dotyczących wysokości środków finansowych przeznaczanych na zwiększanie zdolności obronnych, wynoszących co najmniej 2% PKB w skali rocznej, realny potencjał sił zbrojnych i możliwości mobilizacyjnych tych państw pozostawia wiele do życzenia.

- podnoszenie poziomu interoperacyjności WP z innymi armiami Sojuszu (wspólne ćwiczenia, szkolenie, realizacja zadań w ramach operacji wielonarodowych na wschodniej flance);
- rozwijanie struktur wojskowych (dowództwo wielonarodowej brygady w Elblągu) i infrastruktury krytycznej na głównych kierunkach zagrożeń.

Dokonując jednak oceny uwarunkowań procesu wzmocnienia systemu bezpieczeństwa zbiorowego na wschodniej flance Sojuszu Północnoatlantyckiego w wymiarze lokalnym, należy uwzględnić wyzwania polityczno-militarne, do których między innymi można zaliczyć:

- jednostronną politykę władz RP opierającą się na bezkrytycznej współpracy z USA (nierzadko kosztem relacji z innymi państwami NATO lub UE);
- brak aktualnej strategii bezpieczeństwa narodowego RP (uwzględniającej zmiany po 2014 r. oraz udział w operacjach wielonarodowych Sojuszu);
- niewielkie możliwości przełożenia doświadczeń z udziału w operacjach NATO na wschodniej flance (ich niski szczebel taktyczny) na zdolności Sił Zbrojnych RP szczebla strategiczno-operacyjnego (w wymiarze operacji sojuszniczej i narodowej);
- zbyt rzadkie przypadki zajmowania kluczowych stanowisk przez oficerów WP w strukturach operacji NATO na wschodniej flance i innych międzynarodowych operacji Sojuszu, co niewątpliwie zmniejsza możliwość wpływania na ich przebieg oraz stosunkowo nisko pozycjonuje rolę państwa w danej organizacji międzynarodowej;
- brak organizowania wymienionych wyżej operacji sojuszu na terytorium RP w wymiarze rotacyjnym (np. w rejonie Przesmyku Suwalskiego).

Wnioski

Podsumowując, można stwierdzić, iż operacje NATO na wschodniej flance mają pozytywny wymiar polityczny poprzez demonstrowanie obecności i jedności Sojuszu w regionie, wzmacnianie poziomu jego interoperacyjności, co niewątpliwie jest zgodne z polskimi interesami narodowymi w obszarze bezpieczeństwa.

Należy jednak podkreślić, że poważnym problemem jest zbyt mały potencjał i niski szczebel wymienionych wyżej operacji NATO (odnoszący się jedynie do brygady), aby mogły one stanowić realny element odstraszenia potencjalnych przeciwników. Z kolei zaangażowanie Sił Zbrojnych RP w operacje sojusznicze – ze względu na ich niski szczebel oraz wielkość wysyłanych PKW (w sile pododdziału, jak np. kompania

czołgów) – nie ma znaczącego wpływu na podnoszenie realnych zdolności bojowych i interoperacyjności Sił Zbrojnych RP.

Warto jednak zaznaczyć, iż zmienia się charakter zaangażowania polskich kontyngentów w operacje międzynarodowe NATO, czego przykładem są ich działania na Łotwie i w Rumunii, gdzie Polacy nie wykonują typowych zadań stabilizacyjnych lub szkoleniowych, lecz mają pozostawać w gotowości do podjęcia działań bojowych w razie kryzysu i wojny, a na co dzień uczestniczą w intensywnych szkoleniach. Należy podkreślić, że zaangażowanie kontyngentów WP w operacje wielonarodowe NATO pozytywnie wpływa na wizerunek Polski w środowisku międzynarodowym. RP może być postrzegana jako wiarygodne państwo członkowskie Sojuszu, dążące do podnoszenia realnego poziomu interoperacyjności swoich sił zbrojnych. Warto jednak zaznaczyć, iż owe aktywności powinny być zgodne z prawem międzynarodowym, celami strategicznymi Sojuszu Północnoatlantyckiego, a przede wszystkim z polskimi interesami narodowymi sięgającymi swoją perspektywą czasową co najmniej 2-3 dekad.

Bibliografia

- 15 lat w NATO, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2014, nr 1.
- Bezpieczeństwo międzynarodowe. Polityka – strategie – interwencje, red. D. S. Kozerański, Toruń 2019.
- Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku, red. R. Zięba, Warszawa 2018.
- Cleveland W. L., *A History of the Modern Middle East*, Boulder 2004.
- Gągor F., Paszkowski K., *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999.
- Gilman W. E., Herold D. E., *Peacekeeping Challenges to Euro-Atlantic Security*, Rome 1994.
- Hillen J., *Blue Helmets – the strategy of UN military operations*, London 1998.
- Hollis R., *Europe in the Middle East*, [w:] *International Relations of the Middle East*, red. L. Fawcett, Oxford 2016, <https://doi.org/10.1093/hepl/9780198708742.003.0018>.
- Hudson M. C., *The United States in the Middle East*, [w:] *International Relations of the Middle East*, red. L. Fawcett, Oxford 2009.
- Jureńczyk Ł., *Polska w Sojuszu Północnoatlantyckim. Wojsko Polskie w operacji reagowania kryzysowego NATO*, Bydgoszcz 2016.
- Kaplan A., Werner T., *Search for Common Ground in the Middle East*, Washington 1999.
- Kozerański D. S., *Działania pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa – skutki i perspektywy*, [w:] *Bezpieczeństwo Polski w XX i XXI wieku*, red. H. Ćwiek, M. Siewier, Częstochowa 2018, s. 127-141.
- Kozerański D. S., *Irregular Warfare as a Primary Threat to Multinational Stabilization Forces in Afghanistan (2002-2011)*, [w:] *Regular and Irregular Warfare: Experiences of History and Contemporary Armed Conflicts*, Belgrade 2012, s. 167-178.

- Kozerawski D. S., *Konflikty zbrojne drugiej połowy XX wieku i ich wpływ na rozwój sztuki wojennej*, [w:] *Konflikty zbrojne i spory międzynarodowe*, red. R. Łoś, J. Reginia-Zacharski, t. 2, Łódź 2010.
- Kozerawski D. S., *Kontyngenty Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973–1999. Konflikty – interwencje – bezpieczeństwo*, Toruń 2012.
- Kozerawski D. S., *Międzynarodowe działania stabilizacyjne w świetle doświadczeń X zmiany PKW Irak w 2008 roku*, Warszawa 2010.
- Kozerawski D. S., *Multiculturalism in the Multinational Division Central-South international stability operations in Iraq (2003–2008)*, „Science and Military” 2011, No. 1.
- Kozerawski D. S., *Multi-nationality as a Strategic Challenge for Coalition Operations: A Case Study of Polish Military Contingent Experience in Iraq, 2003–2008*, [w:] *Nations at War. Why do Nations Participate in War and Why Not?*, Sofia 2014, s. 137–155.
- Kozerawski D. S., *Polish Military-Civilian Contingents’ Participation in Stabilization and Peace Process in Middle East in the Cold War Time. Political-Strategic and Operational Tasks Conducting*, [w:] *Poland – Visegrad Group – Jordan*, Amman 2014, s. 55–71.
- Kozerawski D. S., *Polish Military Contingents in International Peacekeeping and Stabilization Operations between 1973 and 2009*, [w:] *End of Empires. Challenges to Security and Statehood in Flux*, ed. H. E. Raugh, Bucharest 2009.
- Kozerawski D. S., *Polityczno-prawne aspekty prowadzenia międzynarodowych operacji pokojowych w drugiej połowie XX wieku (1948–1999)*, [w:] *Działania wojenne, pokojowe i stabilizacyjne prowadzone w warunkach szczególnych w XX i XXI wieku, Konflikty-doświadczenia-bezpieczeństwo*, red. D. S. Kozerawski, Toruń 2007.
- Kozerawski D. S., *The Gender Issue in the Polish Armed Forces on the Example of Peace and Stabilization Operations*, „Science and Military” 2017, No. 1, s. 55–61.
- Kozerawski D. S., *Theory versus realism – the use of the Soviet strategy and the antiterrorism coalition strategy in the 1979–2012 Afghanistan wars* [w:] *Past through Present: Thoughts on Military History at the Strategic, Operational and Tactical Levels of War*, Vienna 2013, s. 223–237.
- Kukułka J., *Historia współczesna stosunków międzynarodowych 1945–2000*, Warszawa 2007.
- Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, red. D. S. Kozerawski, Warszawa 2016.
- Międzynarodowe operacje pokojowe. Planowanie, zadania, warunki i sposoby realizacji*, red. D. S. Kozerawski, Warszawa 2003.
- Military Conflicts in the 20th Century – Political and Military Aspects*, ed. D. S. Kozerawski, Warszawa 2010.
- Moszymański Z., Palski Z., *Traditions and experiences of Polish soldiers in Iraq and neighbouring countries*, Warszawa 2003.
- Nowa koncepcja strategiczna sojuszu wobec zagrożeń XXI wieku*, red. S. Zajas, A. Dawidczyk, Warszawa 2010.
- Operacje pokojowe i antyterrorystyczne w procesie utrzymania bezpieczeństwa międzynarodowego w latach 1948–2004*, red. D. S. Kozerawski, Toruń 2006.
- Peace Operations. Trends, Progress, and Prospects*, eds. D. S. F. Daniel, P. Taft, S. Wiharta, Washington 2008.
- Polska w euroatlantyckiej strefie bezpieczeństwa*, red. Z. Trejnis, R. Radziejewski, Warszawa 2014.

Polska w instytucjach międzynarodowych w latach 1918-2018, red. E. Halizak et al., Warszawa 2019.

Przygotowanie żołnierzy Wojska Polskiego do międzynarodowych ćwiczeń, działań pokojowych i stabilizacyjnych (1953-2004), red. D. S. Kozerański, Wrocław 2004.

Udział jednostek Wojska Polskiego w międzynarodowych operacjach pokojowych w latach 1973-2003, red. D. S. Kozerański, Warszawa 2004.

Wojsko Polskie w międzynarodowych operacjach pokojowych i stabilizacyjnych. Konflikty – spory – bezpieczeństwo, red. D. S. Kozerański, Warszawa 2011.

Zajac J., Zięba R., *Polska w stosunkach międzynarodowych 1945-1989*, Toruń 2007.